

Oponentský posudek na habilitační práci:

Lucie Josková: Rozhodování člena statutárního orgánu kapitálové společnosti

Téma habilitační práce dr. Joskové je poměrně velmi úzké, což bývá dobrým znamením pro přínosnost jeho zpracování a je tomu tak i v tomto případě. Jde o téma s multidisciplinárním aspektem, přesahuje rámec právní vědy směrem k psychologii, sociologii, teorii řízení a organizace. Multidisciplinarita je ovšem dvousečná – na jedné straně činí náš pohled plastičtější, brání jednostranné omezenosti dané profesionální deformací, na druhé straně hrozí zkreslení právě nahlédnutím do jiné vědní disciplíny a přijetím jiného úhlu pohledu.

Struktura práce je členěna logicky a přehledně, dílčí závěry i shrnující závěr na konci usnadňují pochopení základní autorčiny pozice. Z hlediska formálního chybí úplný obsah. Ten, který je připojen, je zjednodušený. Jazyková kultura je vysoká, poznámkový aparát velmi bohatý.

Obsahově není mnoho věcí, jež je třeba autorce vytknout. Snaží se obsáhnout k jednotlivým otázkám existující doktrinní i judikaturní stanoviska a podává hluboký pohled do germanofonní a anglofonní literatury. Ze škály stanovisek vybírá to, které chce zastávat, a zpravidla je nutno s její volbou souhlasit. Analýza právních otázek je přesvědčivá a respektující pravidla formální logiky.

Přesto by možná v některých otázkách byl možný a užitečný ještě hlubší pohled a širší kontext. Pokusím se poukázat na některé problémy, které jsou v práci částečně reflektovány, avšak zasloužily by si přesnější zkoumání.

Snad nejvýznamnějším z nich je pojmové **rozlišení statutárního orgánu a člena statutárního orgánu**. Přestože na mnoha místech autorka ukazuje, že netotožnost pojmů je jí jasná, nejde ve zkoumání dále a mnohde dokonce neunikla určitému směšování (na s. 14 mluví o orgánech, na s. 15 už bez přechodu a vysvětlení jenom o členovi statutárního orgánu). Začátek problému je ovšem v občanském zákoníku, když § 151 říká, že „zákon stanoví...jakým způsobem a v jakém rozsahu **členové orgánu právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli**“. Současně však § 163 říká, že statutárnímu orgánu „**náleží veškerá působnost...**“ Jinými slovy řečeno, členovi statutárního orgánu **nenáleží žádná působnost**. Členové orgánu nerozhodují za právnickou osobu, ale za orgán, který rozhoduje za právnickou osobu. Toto pojmové kolísání se v našem zákonodárství projevuje na více místech a snad je spjato s myšlenkou, že orgán jako takový nemá právní subjektivitu, zatímco člen právním subjektem je. Jde o problém umělý plynoucí z nesprávného pochopení obsahu a funkce zákonné úpravy právnických osob. Zákon proniká do nitra právnických osob, aniž je nezbytné, aby každá úpravou dotčená strukturní část právnické osoby byla vybavena právní subjektivitou. Právnická osoba má určitou strukturu a orgán je součástí této struktury, nikoli člen orgánu. Tento problém má reflex i v rozhodování, neboť rozhoduje orgán, i když z hlediska psychologického, ale případně i z hlediska dělby práce uvnitř kolektivního orgánu to jistě fakticky budou fyzické osoby, dokonce i v případě, kdy členem orgánu je osoba právnická. Problém rozhodování se tím velmi komplikuje. V tomto případě nepolemizuji s autorkou, ale se zákonem. Autorka si však významu problému zřejmě nebyla dost vědoma.

Autorka systematicky tento problém nezkoumá, což jí zřejmě nelze vytknout, ale v důsledku toho někde poněkud směšuje. Na s. 10 formuluje svůj přístup, když říká, že „se věnuje rozhodování členů statutárních orgánů kapitálových společností“ a že je v práci kladen důraz „na rozhodování jednotlivců nikoli kolektivních orgánů“. Problém však spočívá v tom, že jednatel může být někdy sám orgánem (např. jednatel), někdy jenom členem kolektivního orgánu a jeho postavení při rozhodování je tím ovlivněno.

Např. na s. 209 zmiňuje, že zákon vyžaduje, aby o rozhodování statutárního orgánu byl pořízen zápis. Zápis se však nepořizuje o rozhodování **člena** statutárního orgánu. Pokud se tedy omezíme na problematiku **člena orgánu**, dospějeme z formálního hlediska k závěru, že jeho rozhodnutí nikde zachyceno nebude. Mělo-li tedy být předmětem práce jenom rozhodování **člena** orgánu, pak podobné zákonné požadavky mohou mít význam jenom v případě splnutí orgánu a člena, tedy v případě jednočlenných orgánů, jsou-li fyzickými osobami. Tím se ovšem přesuneme takřka výhradně do roviny psychologické, jejíž právní relevance je omezená, jak to autorka v práci správně popisuje.

Multidisciplinární přístup způsobuje i další pojmové rozostření, když habilitantka zkoumá proces vedoucí k **rozhodnutí** a samotné rozhodnutí. V tomto kontextu je však odlišeno obojího obtížné, protože nejde o rozhodnutí v procesním smyslu, ale dokonce ani o rozhodnutí ve smyslu dovršeného právního jednání. Ono rozhodnutí ve smyslu autorkou zkoumaném vyústí v akt právní osoby, ať už to je uzavření smlouvy nebo jiné chování, které právní relevanci asi bude mít. Je to však jednání nikoli člena orgánu, ani orgánu, ale právní osoby, jejímž je orgán nástrojem. Jestliže můžeme onen psychologický proces chápat jako přípravnou fázi rozhodnutí ve smyslu ukončení úvah ve prospěch určitého řešení konkrétní otázky, právní relevanci má jenom v rámci zkoumání právní odpovědnosti, kde se jím bude soud zabývat. Mluvit o „formálních parametrech rozhodnutí“ člena orgánu (nikoli orgánu jako takového) je tak velmi obtížné. Na druhé straně analýza týkající se pravidla podnikatelského úsudku navazující na zmíněné obtíže je velmi zdařilá.

Dalším zásadnějším problémem, jehož se práce dotýká, je to, co autorka nazývá „**povinností legality**“. Přestože dochází k závěru, s nímž se plně ztotožňuji, tedy že člen statutárního orgánu nesmí rozhodnout v rozporu s právním řádem, zdá se, že poněkud váhá, zda a kde má tato povinnost právní základ (s. 124 an.). Bez ohledu na diskuse, odkud pramení povinnost respektovat právní pravidla, se domnívám, že taková povinnost vyplývá ze samotného pojmu práva. Jestliže bychom dospěli k tomu, že právní povinnosti není nutno dodržovat, rozpadl by se samotný pojem práva. To nutně platí pro **každý** právní subjekt včetně právníků osob, jejich orgánů a členů těchto orgánů. Jde tedy nejenom o právně a v ústavní rovině zakotvený požadavek (čl. 2 odst. 4 Ústavy, čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod), ale logický předpoklad pojmového vymezení práva. Nedomnívám se, že by měla být taková povinnost v pozitivním právu „explicitně upravena“ (s. 126), protože nepochybně i bez jakékoli úpravy musí existovat. Nepovažuji za dostatečný argument, že jsou právní povinnosti ukládány právní osobě a nikoli členovi orgánu, kterého proto nemohou vázat. I v tomto případě chápu člena orgánu jako součást právní osoby, jehož funkcí je jednat za právní osobu (bez ohledu na to, zda chápeme jednání orgánu jako přímé projevení vůle právní osoby nebo zda tu konstruujeme zastoupení, což je problematické s ohledem na bezsubjektní povahu orgánů).

V souladu s tím, co bylo řečeno, mám pochybnosti o termínu „okolnosti vylučující protiprávnost“ v tomto kontextu (s. 128). Autorkou uváděný německý termín „ospravedlňující kolize povinností“ je přiléhavější, neboť ve své podstatě jde o interpretaci a možnost, že se objeví kolidující povinnosti je nepochybně zcela reálná. Vypůjčení si trestněprávního termínu se nezdá být zcela přiléhavé. Trestní zákoník totiž takové okolnosti výslovně upravuje, čímž

jejich protiprávnost opravdu vylučuje, avšak v našem případě může totéž platit pro nutnou obranu nebo krajní nouzi, ne však pro další situace, nejsou-li takto zákonem kvalifikovány. Pak se jedná jenom o případy interpretace.

Na úvahy o principu legality navazuje analýza možnosti porušit **povinnosti ze smlouvy**. Na s. 166 autorka tvrdí, že smlouva není pramenem práva, je závazná jenom pro smluvní strany a povinnost legality na smluvní povinnosti nedopadá. Přitom sama zmiňuje zásadu pacta sunt servanda, již koneckonců § 3 občanského zákoníku a § 1759 (jež autorka cituje) explicitně formulují. S se závěrem, že „člen statutárního orgánu nemá povinnost zajistit dodržování smluvních závazků“, proto nemohu souhlasit, jakkoli je zřejmé, že takové stanovisko bylo v naší literatuře vyjádřeno. Základem tohoto závěru možná je úzká definice právní normy, která tento pojem omezuje jenom na pravidla obecně závazná. Není to však přece pojetí jediné a chápání smlouvy jako normy individuální není ojedinělé. Kromě toho i prostřednictvím uvedené zásady v zákoně explicitně formulované se povinnost plnit smluvní závazky stává jednoznačně povinností právní a jejich porušení je nutně protiprávním jednáním.

Závěrečná kapitola o umělé inteligenci je velmi inspirující a je uvážlivým otevřením dveří dalším úvahám, které v brzké době budou muset řešit četné praktické otázky, a to bez extrémních závěrů předjímajících budoucí vývoj. Autorkou nabízené odpovědi jsou střízlivé a rozumné, praxe se jimi může řídit.

Z hlediska originality není pochyb o tom, že autorka dává rozsáhlý přehled o stanoviscích našich i zahraničních autorů a rovněž o rozhodovací praxi soudů, což dostatečně uvádí v poznámkovém aparátu i seznamu literatury, avšak vždy se snaží zaujmout vlastní stanovisko k jednotlivým otázkám.

Celkově hodnotím práci jako velmi kvalitní, v plné míře uspokojuje požadavky habilitačního řízení a navrhuji na jejím základě udělení hodnosti docent dr. L. Joskové.

V Praze dne 9. února 2024

prof. JUDr Irena Pelikánová, DrSc.